

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

”...man kan ju inte hela tiden gå efter kriterierna.”

- om bedömning och betygsättning i bild och dess dilemman.

Ett examensarbete av Lotta-Karin Hansson

Lärarprogrammet, Bild och form, Lau 350, vt. 07

Handledare: Tarja Häikiö

Rapportnummer: VT07-6030-04

INNEHÅLL

Abstract.....	3
1.0 INLEDNING.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte.....	4
1.3 Frågeställning.....	5
1.4 Kortfattad metodgenomgång.....	5
1.5 Urval.....	5
2.0 TEORETISK GENOMGÅNG.....	6
3.0 METOD.....	9
3.1 Referat av intervju med Lars.....	9
3.2 Referat av intervju med Elin.....	12
3.3 Analys.....	14
4.0 KREATIVITET OCH TYST KUNSKAP.....	16
5.0 RESULTATDISKUSSION.....	17
6.0 SAMMANFATTNING.....	21
REFERENSER.....	22
Bilaga 1: Intervju med Elin.....	23
Bilaga 2: Intervju med Lars.....	27

ABSTRACT

Titel: "Man kan ju inte hela tiden gå efter kriterierna" – om bedömning och betygsättning i bild och dess dilemman.

Författare: Lotta-Karin Hansson

Typ av arbete: Examensarbete inom lärarprogrammet 10 poäng

Tidpunkt: Vårterminen 2007

Program: Lärarprogrammet, Bild och form

Kurs: Lau 350

Kursansvarig institution: Institutionen för pedagogik och didaktik

Handledare: Tarja Häikiö

Examinator: Cecilia Häggström

Rapportnummer: VT07-6030-04

The purpose with my thesis has been to increase my own understanding concerning grading of art students and the dilemmas that comes with the task.

It also tries to target such concepts as "creativity" and "personal expression" through literary studies and through interviews with two art teachers. The interviews purpose has mainly been to explain the dilemmas of these concepts since they appear in two of the criterias when grading visual art students in swedish high schools. The interviews also deal with marking an artwork, based on these concepts, when grading within the field of visual arts.

Central concepts: Creativity, marking an artwork, grading, criterias when grading, creative work and visual arts.

1.0 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Det finns de som anser att man inte kan, eller bör betygsätta skapande, jag tillhörde den skaran själv en gång men har efterhand fått en mer nyanserad bild av vad detta egentligen innebär. När jag talar om bedömning av skapande menar jag givetvis det skapande som sker i skolan, på bildlektionen. Jag ansåg länge att det var omöjligt att sätta ett betyg på något så komplext som en bild. Ett stycke ur en text av Lars Lindström fick mig att tänka om, det löd: ”Elevens skapande verksamhet kan och skall bedömas. Att vägra utvärdera är en eftergift åt dem som hävdar att det egentligen inte sker något lärande”.¹ Detta enda citat fick mig att revidera hela min syn på bildämnet och bedömningen av det. Jag insåg att jag tidigare tillhört den mer poetiska skaran bildlärare som vill att eleverna ska vara helt befriade från bedömning av det traditionella slaget. Nu är det emellertid så att vi måste sätta betyg på våra elevs arbete, även inom bildämnet. Jag har kommit till insikt om att vägra vore också att säga att bildämnet inte är lika viktigt, eller inte existerar på samma villkor som de övriga ämnena. Detta är en konflikt som ämnet redan utkämpar och att helt ta bort betygen i bild vore att kapitulera, anser jag. Vad jag däremot fortfarande ställer mig undrande över är hur betygskriterierna är utformade och den undran har också fått vara grunden till detta arbete. Jag har tittat närmre på två av betygskriterierna i bild och form på gymnasiet och upptäckt att de är formulerade på ett sätt som ger stort utrymme för egen tolkning och därmed även godtycklighet. Det två kriterier som jag utgått ifrån lyder: ”Eleven tar egna initiativ och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt” samt ”Eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild och formspråk”. Begrepp som ”kreativitet” och ”personligt sätt” har inga givna definitioner utan varierar i betydelse från person till person och detta ser jag som ett dilemma då de skall bedömas. När jag nu inom en relativt snar framtid själv kommer att stå inför det dilemma som betygsättning innebär tänker jag mycket på hur *jag* kommer att tolka dessa betygskriterier för att sedan kommunicera dem till mina kommande elever på bästa och tydligast vis. När det nu en gång är på det viset att betyg skall sättas vill jag kunna vara tydlig gentemot eleverna när de har frågor som rör betygsättningen, för sådana frågor kommer med all sannolikhet att ställas. Med utgångspunkt i dessa funderingar har jag gjort intervjuer med två bildlärare på gymnasiet för att ta reda på hur de definierar de två aktuella betygskriterierna och hur de ser på bedömning av arbeten i detta så komplexa ämne.

1.2 Syfte

Syftet med min undersökning är att öka min egen förståelse angående betygsättning och bedömning av elevs skapande samt de dilemman som följer med detta. Jag ställer mig undrande över vissa formuleringar som förekommer i betygskriterierna för bild och form på gymnasiet, när jag läser dessa diffusa formuleringar väcks också funderingar kring hur man använder sig av, och tolkar dessa i en bedömningssituation. Genom att försöka ringa in vissa av de begrepp som förekommer i betygskriterierna, så som *kreativitet* och *personligt sätt*, vill jag öka min förståelse inför den komplexa uppgift det innebär att sätta betyg i ett skapande ämne. Jag har då i mitt kommande yrke som bildlärare större möjlighet att göra rättvisa och relevanta bedömningar av elevernas arbete, och jag minskar riskerna för att låta mitt eget

¹ Lindström, Lars, ”Produkt och processvärdering i skapande verksamhet” i *Att bedöma eller döma. Tio artiklar om bedömning och betygsättning*. Skolverket, 2002, s. 122,

tycke och min egen smak styra i en bedömningsituation. Detta anser jag mig vara skyldig mina framtida elever.

1.3 Frågeställning

Är det rimligt att som bildlärare enbart gå efter de mål och kriterier som anges i kursplanen vid en bedömningsituation? Hur ställer sig pedagogerna inför risken av en godtycklig bedömning av elevernas arbete, där pedagogens tycke och smak riskerar att bli måttstock? Hur resonerar pedagogerna kring de diffusa betygskriterier som finns i bild och form på gymnasiet?

1.4 Kortfattad metodgenomgång

I mina intervjuer valde jag att ställa få men öppna frågor som gav de intervjuade möjlighet att lägga ut texten så att säga. Då jag endast intervjuade två personer ville jag ha ut så mycket information som möjligt från dessa två. Frågornas karaktär gjorde det nödvändigt att skicka dessa till de två intervjuade lärarna i förväg, jag ville att de skulle ha tänkt på frågorna innan våra möten. Eftersom frågorna till viss del syftade till att få reda på lärarnas upplevelse och tolkningar av vissa begrepp fick intervjun i mångt och mycket karaktären av ett personligt samtal, vilket också är den rekommenderade intervjuvarianten i dessa sammanhang.² Vidare har jag läst den litteratur som presenteras närmare i den teoretiska genomgången. Jag har även fört kontinuerliga samtal med min lärarhandledare på skolan där jag har haft min verksamhetsförlagda utbildning under våren.

1.5 Urval

Jag valde att intervjua lärare på gymnasiet då det är där jag haft min verksamhetsförlagda utbildning. Mina två intervjuobjekt skiljer sig åt på många plan, Lars är äldre och har varit verksam i yrket ca trettio år och har stor erfarenhet av betygsättning och har upplevt olika betygsmodeller. Elin å andra sidan är relativt ny i yrket och har tidigare jobbat inom rent konstnärliga yrken. Jag har begränsat antalet intervjuer till två. Det faktum att de intervjuade är av olika kön har ingen relevans i uppsatsen och var således inget medvetet val från min sida. Vad jag däremot fann intressant var att intervjua en pedagog med lång erfarenhet av betygsättning och en som inte arbetat så länge i yrket. Jag gör inga anspråk på att generalisera utifrån dessa två pedagoger och intervjuerna av dem. Lars och Elin heter något annat i verkligheten.

² Andresson, Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*, Kristianstad 1985, sid 17

2.0 TEORETISK GENOMGÅNG

I min undersökning har jag använt mig av följande litteratur:

Att bedöma eller döma. Tio artiklar om bedömning och betygsättning, en antologi där jag främst utgått från Lars Lindströms artikel *Produkt- och processvärdering i skapande verksamhet*³. Denna artikel är en sammanfattning av en studie som heter ”Portföljvärdering av elevers skapande i bild”.⁴ Studien ingår som en av fem delstudier i Skolverkets projekt Utvärdering av skolan 1998 med avseende på läroplanernas mål och är förutom Lindström genomförd av Leif Ulriksson och Catharina Elsner. I denna studie undersöks en alternativ väg att gå när det gäller bedömning och betygsättning av elevers skapande arbete. Med hjälp av så kallade processkriterier och produktkriterier bedöms arbetet efter en sjugradig skala. Till detta även en videospelning där eleven berättar om sin bild. I studien används även medbedömare, alltså en lärare till förutom den som skall sätta betyget, allt detta för att få en så mångsidig bedömning som möjligt. Genom att använda sig av flera nivåer av process- och produktkriterier menar författarna att de har större möjlighet att ringa in de kompetenser som eftersträvas i ett skapande arbete än vad som ges med det betygssystem som vi har idag.

I artikeln *Produkt- och processvärdering i skapande verksamhet* tar Lars Lindström upp frågor om huruvida skapande går att lära ut och hur det bedöms. Frågan om vad en skapande förmåga är tas också upp i artikeln. Lindström beskriver en studie han gjort som syftar till att se hur barn och ungas bildskapande utvecklas från förskola till gymnasium. Författaren menar att det är en missuppfattning att bedömning av elevresultat i bild antingen måste inskränka sig till ytliga kunskaper eller bli fullständigt godtyckligt.⁵ Han visar på ett alternativt sätt att bedöma elevers skapande med fler och andra kriterier än de som finns i kursplanen.

Lindström talar om portföljvärdering i inom skapande arbete i sin studie. I denna uppsats tar jag endast upp detta arbetssätt kort, men vill ändå presentera det här. Portföljmetodik har ingen förankring i någon särskild pedagogik utan kan användas som metod i olika sammanhang för att synliggöra elevens utveckling inom ett visst område.⁶ Då det handlar om bildämnet innebär detta sätt att arbeta oftast att man sparar sina arbeten i en mapp som sedan kan användas som underlag vid utvärdering, utvecklingssamtal och betygsättning. Det är vanligt att man sparar arbeten i olika mappar för att synliggöra olika saker, man kan till exempel göra en processmapp, där alla skisser, modeller och så vidare, hamnar. Denna kan kompletteras med en produktmapp, eller visningsmapp, där de färdiga bilderna sparas.

Jag har läst Lev S. Vygotskij's bok *Fantasi och kreativitet i barndomen*, i svensk översättning av Kajsa Öberg Lindsten.⁷ En av frågorna som jag ställde till pedagogerna handlade om hur de förklarar ordet kreativitet. Jag var även nyfiken på hur detta begrepp definierats tidigare, av andra. Vygotskij förklarar kreativitet på följande vis. Kreativitet är en mänsklig aktivitet som

³ Lindström, Lars, (2002) ”Produkt- och processvärdering i skapande verksamhet”. *Att bedöma eller döma. Tio artiklar om bedömning och betygsättning*. Skolverket, passim

⁴ Lindström, Lars, Ulriksson, Leif & Elsner, Catharina, (1998) ”Portföljvärdering av elevers skapande i bild”, *Utvärdering av skolan 1998 avseende läroplanernas mål*(US98), Skolverket

⁵ Lindström, Lars, mfl. 2002 s. 10

⁶ Dysthe, Olga, (2002) ”Om förhållandet mellan individ och grupp i portföljprocessen” i *Att bedöma eller döma*.

Tio artiklar om bedömning och betygsättning. Skolverket, passim

⁷ Vygotskij, S, Lev, *Fantasi och kreativitet i barndomen*, Göteborg 1995, Daidalos AB, översättning: Kajsa Öberg Lindsten, orginaltitel: *Voobrazenie i tvorcestvo v detskom vozraste*

skapar något nytt. Han menar vidare att detta gäller såväl fysiskt skapande, att det resulterar i något man kan ta på, en tavla, en skulptur eller liknande, men även som konstruktioner av intellektet eller känslan, alltså något som bara ger sig till känna i människans inre.⁸ Jag har även använt mig av Vygotskijs tankar om barn och ungas fantasi, som är sammanlänkad med deras kreativitet.

Bengt Molander, docent i teoretisk filosofi, skriver i sin bok *Kunskap i handling*⁹ om kunskapens teori och praktik. Boken tar sin utgångspunkt i den levande kunskapen, vad vi gör. Molander skriver bland annat om *tyst kunskap* och det är dessa avsnitt som varit relevanta för mig, då jag har funnit i mina intervjuer att det är ett begrepp som går att applicera väl på de svårgreppbara kvaliteter och kompetenser som man talar om i bildämnet. Tyst kunskap definieras i Molander bok bland annat som förtrogenhet med ett visst ämne, erfarenheter, förståelse, uppmärksamhet. Alltså den kunskap vi bär med oss som är svår att sätta ord på och som inte låter sig läras ut på ett enkelt sätt.

I ett arbete som detta är det näst intill omöjligt att inte stöta på den amerikanske filosofen, psykologen och pedagogen (didaktikern) John Dewey (1859-1952). Dewey myntade uttrycket ”learning by doing”, vilket var en aktivitetspedagogik där teori, praktik, reflektion och handling går hand i hand. Hans teorier märks än i dag och ligger till stor grund för hur dagens skola är uppbyggd. Utbildningens funktion var enligt Dewey att ge elever levande kunskap som de har praktisk nytta av yrkesmässigt och personligt. Det bästa sättet att lära sig menade Dewey var genom praktiska övningar som i så hög grad som möjligt fjärmade sig från ett konstruerat inlärningssätt. En central tanke var att utbildning skulle tjäna till att utveckla människans förmåga till problemlösning och kritiskt tänkande i stället för memorering, och att skolan skulle påminna om det verkliga livet.¹⁰ Dewey var en av de första att införa portföljarbete och arbeten i projektform i skolan.

I styckena om vikten att tala med elever om deras bilder har jag bland annat refererat till Marie Bendroth Karlssons bok *Bildskapande i förskola och skola*, som i sin tur bygger på hennes avhandling *Bildprojekt i förskola. Estetisk verksamhet och pedagogiska dilemman*.¹¹ I boken tar Bendroth Karlsson upp det enligt henne viktiga bildsamtalet där pedagogerna synliggör barnens skapande genom att i undervisningen samtala och visa deras bilder. Boken fokuserar på barn i de yngre åldrarna men jag anser att detta arbetssätt går att applicera även på elever i gymnasiet.

Slutligen har jag tittat på de nationella utvärderingarna i bild, NU03, där jag främst tittat på vilka förbättringar som skett inom områdena som berör det kreativa skapandet, det självständiga arbetet och experimentförmåga. Alltså de områden som berör det jag behandlat i denna uppsats. Utvärderingen av bildämnet utgör en del av Skolverkets huvudrapportering av den nationella utvärdering som genomfördes av grundskolan våren 2003.¹²

De två betygskriterierna jag bett de intervjuade pedagogerna att definiera är hämtade ur betygskriterierna för Bild och form, grundkurs, BF1201.¹³ De lyder: ”Eleven tar egna initiativ

⁸ Vygotskij, S, Lev, *Fantasi och kreativitet i barndomen*, Göteborg, Daidalos, 1995, sid 11

⁹ Molander, Bengt, *Kunskap i handling*, Göteborg, Daidalos, 1996

¹⁰ Dewey, John, *Art as experiece*, Perigee Trade, 2005

¹¹ Bendroth Karlsson, Marie, *Bildskapande i förskola och skola*, Studentlitteratur, Lund, 1998

¹² Marner, Anders (projektledare), Örtgren, Hans & Segerholm, Christina, *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003, Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd*, Skolverket, Stockholm, 2004

¹³ Skolverket, Stockholm, 2000

och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt” samt ”Eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild och formspråk”.

3.0 METOD

Jag har i min undersökning genomfört halvöppna kvalitativa intervjuer med två bildlärare. Båda undervisar på en gymnasieskola i Göteborg. På skolan finns ingen renodlad estetisk inriktning utan bild och formämnet finns i form av estetisk verksamhet, antingen som tillval eller som obligatoriskt ämne. Skolan hyser många yrkesförberedande program samt samhälls- och naturprogram. På de sistnämnda två programmen ligger estetisk verksamhet som tillval och på några av de yrkesförberedande programmen är ämnet obligatoriskt. Den ena läraren är en man som varit verksam bildlärare i cirka 30 år, jag kommer här att kalla honom Lars. Den andra är en kvinna, jag kallar henne här för Elin, hon varit verksam i yrket cirka 4 år. Elin har tidigare jobbat inom rent konstnärliga yrken. Jag kommer här att göra två kortare referat av de båda intervjuerna. Intervjuerna i sin helhet finns som bilaga 1 och 2. Jag började intervjuerna med att ställa frågan om vad kreativitet är, en medvetet öppen fråga om ett väldigt diffust begrepp. Men eftersom detta begrepp förekommer i betygskriterierna för bild och form på gymnasiet ville jag se hur en pedagog definierar begreppet. Jag vill också tillägga att eftersom intervjuerna har mer karaktären av ett samtal mellan mig och pedagogen så har det således varit omöjligt att ställa exakt samma följdfrågor till dem båda. Jag har dock inte ställt så många följdfrågor då jag inte ville styra pedagogernas resonemang efter de tankar som vid intervjutillfället dök upp hos mig. I referaten har jag använt pedagogernas egna uttryck.

3.1 Referat av intervjun med Lars

På frågan om vad kreativitet är funderar Lars en lång stund. Han menar att det är ett enormt område och att man kan vara kreativ på olika sätt, i skapandet eller i "mindet" (sinnet, min anm.) som han uttrycker det. Han säger även att han ibland kan se att eleverna är kreativa och har många idéer men har svårt att få ut det, svårt att uttrycka sig. Lars berättar att det finns många svaga elever på skolan som har mycket annat vid sidan av skolan att tänka på. Lars menar att det då kan vara svårt att vara närvarande i skapandet och skolan får ofta komma i andra hand efter privatlivet, han tror även att detta kan ha med åldern att göra. På gymnasiet har eleverna mycket annat att tänka på. Lars säger att eleverna kan mycket väl ha ett kreativt sätt tänka men när de ska få ner det på papper så är de på dagisnivå. Han undrar då vad de fått med sig från tidigare bildundervisning och konstaterar att det inte är så mycket. Lars säger att han tror att det beror mycket på att eleverna tidigare främst konsumerat andras kreativitet och inte vet hur de ska plocka fram sin egen. Men i och med att de har konsumerat kreativitet menar Lars att de vet vilka uttrycksmöjligheter de har, men när de ska teckna eller måla fastnar de på dagisstadiet.

Jag frågar Lars om han tror att kreativitet är något som vissa föds med eller om det är något som kan övas upp senare i livet också. Lars säger då att det gäller bara att hitta sitt sätt att uttrycka sig på. Som exempel berättar han om treorna som just när intervjun gjordes arbetade med sina projektarbeten. Det fanns då en del elever som exempelvis hade filmat och använt video som uttrycksmedel, andra hade fotograferat etc. Lars menar att detta kanske var helt rätt uttrycks sätt för dem, istället för att måla och teckna. Det är alltså inte kört för de elever som inte ens kan rita en rund boll som Lars uttrycker saken. Lars anser att det går att plocka fram kreativitet hos alla men att det fodrar resurser för att detta ska låta sig göras, eventuellt i form av specialpedagoger eller extralärare även i bildämnet. Lars berättar även om mottosatsen, han har en del klasser som är fantastiska när det gäller att uttrycka sig kreativt, främst genom de mer traditionella konstformerna som måleri och teckning. De har förmågan att plocka fram den kreativa ådran som Lars uttrycker det. Han tror att de har det med sig, eller eventuellt känner det kreativa som finns i bildsalen, att de får lust till att skapa när de kommer in i en

kreativ miljö. Som avslutning på sitt svar säger Lars att han har väldigt svårt att bestämma vad kreativitet är.

Jag ber Lars att definiera ett av betygskriterierna för bild och form på gymnasiet där just ordet kreativitet ingår. Det lyder: ” Eleven tar egna initiativ och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt”. Lars säger att han skulle förklara meningen genom att säga att eleven ska ta egna initiativ och arbeta självständigt. Att de har en idé med sig från början och inte behöver ledas in i uppgiften, att de inte behöver så mycket hjälp helt enkelt. Här menar Lars att kreativiteten kommer in. Lars säger att de elever som klarar detta är oftast de som får betyget mycket väl godkänt.

Nästa fråga handlar om personligt uttryck och hur Lars vill definiera det begreppet. Denna fråga har samma karaktär som frågan om vad kreativitet är. Ett diffust begrepp som finns med i betygskriterierna även det. Lars kommer in på denna fråga när han svarar på den förra, han menar att det är en form av personligt uttryck att arbeta självständigt med en egen idé utan hjälp av läraren. Här finns ett dilemma enligt Lars. För att få betyget godkänt har pedagogerna bestämt att eleverna ska vara närvarande på lektionerna och göra alla uppgifter. Dilemmat ligger, enligt Lars, i att vissa elever kanske har så mycket egna idéer som de vill genomföra att de helt enkelt struntar i de obligatoriska uppgifterna. Hur bedömer man då, undrar Lars. Eleven har ju visat prov på kreativitet och stor självständighet, men har samtidigt egentligen inte uppfyllt kravet för betyget godkänt, eftersom den inte gjort vissa uppgifter. Lars berättar om en elev han har som är en gåva (Lars uttryck) när det gäller att teckna. Hon gör de mest fantastiska skisser och teckningar men hon kan inte uttrycka samma sak i de andra teknikerna, exempelvis måleri. Hon är enligt Lars väldigt osäker på alla andra tekniker utom just att teckna och hon gör inga obligatoriska uppgifter. Detta menar Lars är exempel på en situation där han som lärare helt enkelt måste vara flexibel och frångå allt vad betygskriterier heter. Lars säger ”det blir ju utifrån det personliga, man kan ju inte hela tiden gå efter kriterierna, och de är ju jätteluddiga”. Enligt normen är det kanske inte godkänt menar Lars, men själva arbetet som eleven faktiskt gör är definitivt värt ett MVG. Lars menar att det kan vara samma sak, fast tvärtom med de svaga eleverna. Han säger att han ibland kan sätta ett godkänt för att uppmuntra, när det kanske egentligen är ett gränsfall. Hellre fria än fälla när det gäller betygen i bild menar Lars. Han gör en jämförelse med hur en lärare i matematik har det, i det ämnet finns det ju klara resultat att gå efter i en bedömningssituation, Lars tror att den flexibilitet inom betygsättningen som han pratar om inte förekommer så ofta i andra ämnen. Lars tillägger även att han kan ju inte vara säker på att han bedömer rätt och riktigt alla gånger, han menar att det blir ju ändå en fråga om personligt tycke i någon form. Lars berättar att det är något han upplevt under alla sina år som bildlärare, det har varit så många olika betygsformer och kriterier genom åren att det till syvende och sist blir en fråga om personligt tycke.

Han berättar vidare att han alltid sätter betygen ihop med eleven i fråga, något han anser vara viktigt eftersom han då kan få reda på så mycket mer om bilden än om man bara skulle titta på den själv. Eleven får möjlighet att förklara hur han eller hon tänkt, vilken idén var och vad han eller hon vill berätta med bilden. Då menar Lars att han har en mycket större chans att sätta rätt betyg. Han menar även att det idag finns så många olika sätt att uttrycka sig konstnärligt och att han inte är bekant med alla, som exempel säger han att han kanske inte kan avgöra vad som är riktigt bra graffiti och vad som är dålig, men genom att ha dessa samtal med eleverna kan han tillägna sig en större förståelse för den värld och de uttryck som ligger nära dem. Vidare säger Lars att han inte tycker att betygsättningen idag är något stort problem, då var det svårare förr när man hade normalfördelningskurvan att ta hänsyn till.

Eftersom Lars säger att han hellre sätter ett högre än ett lägre betyg fick han förr ofta förklara sig hos rektorn, det slipper han idag säger Lars med ett skratt. Och han tror att det kommer att bli ännu lättare om det i framtiden blir ännu fler betygsgrader eftersom det är just mellan läget mellan godkänt och mycket väl godkänt som han upplever som den svåraste kategorin att bedöma.

Den sista frågan handlar om hur Lars skulle förklara betygskriteriet ”eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild- och formspråk”. Här får jag ungefär samma svar som på de sista två frågorna. Enligt Lars handlar det om att ha en egen idé och våga ”köra” på den, att inte behöva lotsas in i uppgiften av läraren.

3.2 Referat av intervju med Elin

I mitt samtal med Elin ställde jag samma öppningsfråga. Hon menar i likhet med Lars att det finns olika former av kreativitet. Dels menar Elin att kreativitet kan se ut på ett visst sätt när det gäller färg och form i ämnet bild, men att vara kreativ också kan ta sig uttryck i andra sammanhang. Att vara kreativ är enligt Elin att ha lust. Lust till att skapa, arbeta med form och färg eller skulptur exempelvis. Att vara kreativ är för Elin också ett behov av att hitta en alternativ väg. Det kan gälla skapande men även i livet i övrigt, på arbetsplatsen, i relationer etc. Elin menar att en kreativ person har behov av att gå nya vägar, vågar prova att gå mot strömmen, man har lust att hitta nya lösningar och möjligheter. Hon säger vidare att kreativitet kan innebära helt skilda saker beroende på vilket sammanhang det rör sig om och vem man talar med. Om hon talar om kreativitet med en designer använder de helt andra begrepp än i ett bildklassrum exempelvis. Det finns alltså olika kreativa världar, det är inte ett begrepp med en fast innebörd. Elin menar vidare att det kan även finnas personer som nästan har för mycket av det kreativa i sig, som hela tiden måste göra tvärtom och gå mot strömmen. Elin ser det kreativa som en process som man befinner sig i olika mycket vid olika tidpunkter och i olika sammanhang.

Jag ställde samma följdfråga till Elin som till Lars, om kreativitet är något medfött eller om man kan öva upp det. Elin svarade då att det är bara att jobba på. Men hon säger att det förmodligen inte är så lätt att öva upp det här med att se saker på ett nytt sätt eftersom man ofta är väldigt fast i invanda mönster. Är man van vid att ha samma rutiner och förhålla sig på samma sätt till saker och ting kan det vara svårt att frånga det. Det kan kännas svårt att ta det steget. Men samtidigt menar Elin att det kan vara bra att pressa sig själv att faktiskt tänka annorlunda, bara en sådan enkel sak som att cykla en annan väg än den vanliga till jobbet exempelvis. Inom bild och formämnet berättar Elin att det ofta kan vara bra att ibland måla eller rita med vänster hand om man är högerhänt, då tvingas hjärnan att jobba på ett annat sätt än det vanliga. Elin ger mig många konkreta förslag på hur man kan tänka om man vill "öva upp" sin kreativitet. Vidare säger hon att kreativitet inte enbart är kopplat till bild och form för henne, hon menar att man i alla sammanhang, om det så handlar om kemi eller idrott, kan ha stor nytta av ett kreativt tankesätt. I bild och formämnet vill Elin skilja på det kreativa och det estetiska, men menar att det ändå går hand i hand. Kreativiteten hör inte helt och hållet ihop med att vara tekniskt duktig på att exempelvis måla, utan är en del av helheten.

Jag ber Elin förklara betygskriteriet "eleven tar egna initiativ och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt". Elin menar, i likhet med Lars att det handlar till stor del om att tänka själv. Att ha en idé som man vågar prova, och kanske misslyckas med men sedan prova den igen på ett nytt sätt, kanske i något annat material. En kreativ elev är en som arbetar på ett självständigt sätt inte hela tiden måste fråga henne om något är bra. Elin menar att om hon hela tiden måste säga till en elev vad den ska göra och vad som är bra, då är det nästan till slut Elins och inte elevens bild. Elin poängterar vikten av att ha en egen idé, något som inte alla elever har naturligt, om det har det menar Elin att det blir deras personliga uttryck och att hon aldrig kan ifrågasätta en elevs idé.

Elin menar vidare att kreativiteten kan ligga på olika nivå från person till person, något som är kreativt för en elev kanske inte alls är det för någon annan. Hon poängterar då hur viktigt hon anser det vara att följa eleverna, titta på vad de kan sedan tidigare och hur de tar till sig det nya stoffet. Hon säger:

Men då är det lättare när man följer de här personerna. Bara komma in och bedöma ett arbete, om man inte har följt (eleven, min anm.), det går ju knappt. Det är ju som nu med mina provningar,

där jobbar de hemma och jag känner inte dem alls som personer, där blir det ju så att jag bara kan bedöma resultatet, och det blir ju svårt.¹⁴

På så sätt lär man känna elevens kreativitet och kan se om det sker någon utveckling. Om man inte kan följa en elevs utveckling blir det problematiskt att betygsätta arbetet menar Elin, ser man bara slutprodukten kan man enbart bedöma det rent tekniska i bilden och då är de lätt att det blir pedagogens tycke och smak som styr. Elin säger att den tekniska biten bara är en liten del i ämnet och att enbart fokusera på det blir ointressant, därför är det viktigt att se helheten, elevens utveckling och intresse för ämnet. Elin menar att ifall eleven har ett intresse för ämnet så finns oftast även kreativiteten där, och att det är bildlärarens uppgift att väcka detta intresse och på så sätt också den kreativa lusten. Liksom Lars menar Elin att det är viktigt att föra ett samtal med eleverna om deras arbete för att på så sätt öka sin förståelse och underlätta bedömningsprocessen.

Jag frågar Elin vad personligt uttryck är enligt henne. Hon svarar att det går att likna vid att alla har en egen handstil när man skriver. Eller hur man väljer att klä sig och hur man väljer att ha håret. Elin menar också att det tar tid att hitta sitt personliga uttryck i bildskapandet, liksom det tar tid att hitta sin egen stil i övrigt, ofta är det en ständigt pågående process, men att den blir mer och mer stabil ju äldre man blir och ju längre man har arbetat med bildskapande. Hon poängterar att eleverna på gymnasiet är ju mitt i denna process, på väg in i en mer vuxen tillvaro och att hitta sin egen stil går hand i hand med utvecklingen inom exempelvis bildskapandet.

Även Elin får förklara betygskriteriet ”eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild- och formspråk”. Hon menar att det går hand i hand med det hon tidigare berättat om, att ha en egen idé och att våga lita på den. Det kan gälla en obligatorisk uppgift såsom perspektivlära men att eleven vill göra bilden i ett annat material eller i en helt annan storlek än vad Elin föreslagit. De vill utforska mer än att bara göra exakt det uppgiften var från början säger hon. Även Elin säger att de elever som arbetar på det sättet är de som får betyget mycket väl godkänt.

¹⁴ Hämtat ur intervju med Elin. Se bilaga 1.

3.3 Analys

Kreativitet är ett begrepp med olika innebörd beroende på vem man talar med, det är ett faktum anser jag. Det som intresserade mig var att detta något diffusa ord stod med i ett av betygskriterierna för bild- och formämnet på gymnasiet. Med intervjuerna ville jag undersöka om det möjligtvis fanns en gemensam definition av begreppet bildlärare emellan. Det samma gäller för begreppet personligt uttryck. Även om pedagogerna i fråga inte uttryckte sig på precis samma sätt angående denna fråga så verkar det på det hela taget råda någon form av konsensus kring vad kreativitet är. Något som de dock menar är problematiskt är att även om de är överens om vad som är kreativitet så är det fortfarande deras definition, och i en bedömningssituation riskerar detta att bli normen de går efter. Detta är ett bra exempel på det som Lindstöm tar upp i sin artikel om bedömning i skapande processer.¹⁵ Han beskriver en bedömningsprocess utförd av lärare som tillsammans med så kallade medbedömare utifrån en flergradig bedömningsskala (fler än de tre som finns idag) har tittat på elevers skapande arbete. Elin beskriver i intervjun det ointressanta med att bara titta på de rent tekniska färdigheterna hos eleverna, något som annars hade varit lättare att bedöma, utan att man måste se även till de delarna som handlar just om kreativitet och lust. Detta beskriver väl den myt som Lindström vill slå håll på, nämligen den att bedömning av skapande blir å ena sidan en ensidig betoning av elevernas skicklighet i att hantera material och tekniker och å andra sidan, en bedömning grundad på enbart ”tycke och smak”.

Med hjälp av den flergradiga bedömningsskala, där många olika kvaliteter synliggörs, som beskrivs i Lindstöms studie samt en fem minuter lång inspelning av varje elev där denne berättar om något han/hon skapat skaffade sig bedömarna mer information om elevens arbete. Att skaffa sig mer information om elevens bakomliggande tankar kring bilden verkar vara en av nycklarna till en mer rättvis och mindre subjektiv bedömning, där processen har en rimlig chans att stå över slutprodukten. Lindström refererar i sin studie till John Deweys påstående om att vi med hjälp av olika kriterier kan komma åt fler kvaliteter i exempelvis ett konstverk än de rent uppenbara.¹⁶ Vi kan som exempel titta på färgval, komposition, budskap etcetera. Detta kan bidra till att vi skapar oss en mer nyanserad bild av verket.

Både Lars och Elin verkar vara överens om vikten av att samtala med eleverna om deras arbeten, alltså lägger de vikt vid processen. Elin uttrycker en oro inför de bedömningar hon skall göra senare i vår av de elever som gjort så kallad prövning. Det är en chans eleverna har att förbättra sitt betyg i något ämne. De får ett antal uppgifter som de får lösa hemma och sedan skickas slutresultatet in till respektive lärare. Det Elin är orolig för är att hon inte kommer att ha samma möjlighet att sätta ett rättvist betyg då hon bara ser en färdig bild, utan vare sig inblick i processen som lett fram till just det resultatet eller ha samtalat med eleven. Hon menar att det finns så mycket mer som spelar in vid en betygsättning än den slutgiltiga bilden. Elin säger att i en sådan situation som dessa prövningar innebär riskerar hennes tycke och smak bli avgörande, eftersom hon inte har så mycket annat att gå på. Lindström beskriver att de i den pilotstudien de gjorde inför sin undersökning drog slutsatsen att de valda kriterierna och nivåbeskrivningarna på ett tämligen tillförlitligt sätt ringade in den kompetens de ville beskriva. Problemen att skatta processkriterier på ett tillförlitligt sätt, antog de var en följd av att lärarna enbart haft elevernas loggböcker som grund för att dra slutsatser om hur dessa tänkt och gått till väga. I synnerhet medbedömare som inte träffat eleverna hade därmed

¹⁵ Lindström, Lars 2002 sid. 116

¹⁶ Dewey, John, *Art as experience*, Perigee Trade, 2005

ett ganska bristfälligt underlag.¹⁷ Detta visar återigen på vikten av att följa eleverna under en längre tid för att kunna göra en rättvis bedömning av deras arbeten. En av de viktigaste bieffekterna av undersökningen, menar Lindström, är att de medverkande lärarna blivit mer medvetna om vikten av att tolka bildkollektioner mot bakgrund av elevernas intentioner - som inte alltid överensstämmer med de föreställningar läraren haft om en given uppgift!¹⁸ Detta visar på den problematik som man kan stöta på som bildlärare, det är möjligt att eleven tolkar uppgiften på ett helt annat sätt än det jag som pedagog menat. Detta behöver dock inte innebära att bilden i fråga inte är godkänd. Men om pedagogen enbart får tillgång till det färdiga resultatet är risken stor att man tror att eleven missuppfattat uppgiften och gjort fel. Därför är det viktigt att föra dessa samtal om arbetet med eleverna, och det är med detta som bakgrund Elin uttrycker en viss oro inför bedömningarna av de arbeten som hon skall betygsätta utan att ha träffat eleverna. Lars ger uttryck för liknande tankar då han i intervjun beskriver hur han som en generation äldre inte alltid är helt insatt i alla de uttrycksformer som finns idag, han ger som exempel graffitin. Om en elev väljer en sådan konstform är det viktigt att för honom som pedagog samtala med eleven om bilden för att förstå den på ett sätt som överensstämmer med elevens intention.

Att tala med eleverna om deras bilder är alltså viktigt, men inte helt enkelt. Som lärare i bild har man själv en stor vana vid att sätta ord på bilder och skapande, ofta från sin utbildning eller från eget konstnärskap. Eleverna å sin sida har sällan denna vana. Elin beskriver i sin intervju att om hon skulle säga till en elev att "analysera nu din bild" så finns risken att eleven skulle drabbas av lätt panik. Eleven har inte de verktyg som krävs naturligt, det är inte så lätt som att bara prata om sin bild. Enligt Marie Bendroth Karlsson, förskollärare, bildpedagog och fil. dr., är det vi som pedagoger som måste ge eleverna dessa verktyg genom att tidigt göra samtalet om bilder till en naturlig del av undervisningen.¹⁹ Det är genom vårt sätt att tala om bilder som eleverna lär sig detsamma. Därför är det av stor vikt att som pedagog tänka på *vad* man säger och *hur* man säger det. Alltså, om pedagogen använder sig av värderande uttryck som att en bild är bra eller dålig kommer eleverna också att se på sina bilder i dessa termer. I en skapandeprocess är det många fler dimensioner som måste synliggöras och kan man genom samtal lyfta fram dessa så blir det tämligen ointressant huruvida det slutliga resultatet är bra eller dåligt. Det jag menar med detta är att i varje bild finns kvaliteter att lyfta fram och om eleverna tillägnar sig detta sätt att se på skapande kommer man ifrån sättet att enbart prata om sin bild som bra eller dålig.

Lindström berättar vidare i sin artikel om den studie han gjort där det framkom att tvärt emot vad många tror är processkriterier varken omöjliga eller svåra att bedöma. Men det kräver att elevens tankar görs tillgängliga på ett tydligare sätt än vad som vanligen sker.²⁰ Skall detta låta sig göras i en normal bedömningssituation bygger det på att pedagogen har tid att föra samtal med varje enskild elev om dennes skapande. Lars var inne på detta område när han talade om att det skulle behövas extralärare även i bild. Ett annat sätt att komma närmre det bedömningssätt som Lindström beskriver är att ta hjälp av varandra, vilket skulle låta sig göras på den skolan där jag gjort intervjuerna. Elin berättade för mig att hon brukade hjälpa en annan bildlärare på en närliggande skola med bedömningen av elevernas arbeten. Är man osäker själv kan det vara bra med ett par ögon till som hon uttryckte det. Dessa extra ögon

¹⁷ Lindström, Lars, Ulriksson, Leif & Elsner, Catharina, 1998 "Portföljvärdering av elevers skapande i bild", *Utvärdering av skolan 1998 avseende läroplanernas mål(US98)*, Skolverket, sid, 7.

¹⁸ Lindström, Lars, Ulriksson, Leif & Elsner, Catharina 1998, sid 26

¹⁹ Bendroth Karlsson, 1998, sid 205

²⁰ Lindström, Lars, 2002 sid, 116

skulle kunna kallas för produktögon medan den undervisande läraren står för processögonen, och på så vis kan man komma närmare en mer flerdimensionell bedömning.²¹

²¹ Med flerdimensionell bedömning menar jag att man ser till både den färdiga produkten, men även till det arbete och de tankar och intentioner som lett fram till den.

4.0 KREATIVITET OCH TYST KUNSKAP

Jag har genom mina intervjuer, samtal och litteraturstudier försökt ringa in begreppet kreativitet för att bättre kunna hantera en kommande bedömningssituation. Det finns många föreställningar om barns och ungas kreativitet. Bildskapandet (och därmed kreativiteten i detta sammanhang) har länge ansetts komma ur djupet av individen och vara ett spontant uttryck för personens innersta tankar och känslor. Därför har många menat att en bedömning av människans bildskapande och kreativitet är likställt med en bedömning av personen själv. I motsats till detta menar både Lars och Elin att kreativitet inte nödvändigtvis måste vara något medfött utan något som kan övas upp. Elin ger dessutom många praktiska tips på hur man kan träna kreativiteten. Något som även verkar vara en vanlig föreställning är att barn besitter en större kreativitet än äldre, att de har livligare fantasi och så vidare. När jag pratar med Lars om elevernas kreativitet berättar han om de ”svaga” eleverna där han menar att de är på ett, som han uttrycker det, ”dagsstadiet”, det vill säga har en skapande förmåga som går att jämföra med den hos ett barn i förskolan. Detta synsätt är ju inte förenligt med det att yngre barn är mer kreativa än äldre. Vad som däremot är möjligt är att Lars syftar på den tekniska förmågan som då bevisligen inte går hand i hand med kreativitet. Vygotskij menar i sin bok *Fantasi och kreativitet i barndomen* att fantasi (och kreativitet) är något som kräver befintliga begrepp, ju rikare du är på erfarenheter desto rikare fantasi, eftersom vår fantasi är sammansättningar av vad vi redan känner till. Ett litet barn med en liten begreppsvärld har alltså inte samma möjlighet att fantisera ihop saker som någon som är äldre. Vi kan alltså inte fantisera om saker vi inte känner till. Det som dock blir ett dilemma är att alla elever inte ligger på samma nivå vad gäller kreativitet. Något kan förefalla föga kreativt för oss som bildlärare, eller någon annan person med ett konstnärligt intresse, men med utgångspunkt i just den eleven är det väldigt kreativt. Samma sak gäller det omvända. Både Lars och Elin ger i intervjuerna uttryck för att detta måste tas hänsyn till när det kommer till betygsättning. De menar att man ibland, för att kunna göra en rättvis bedömning måste frångå den i kursplanen bestämda godkändgränsen. Lars beskriver hur han tänker:

...Där kommer man ju in på lite svårigheter då, de som har ett personligt uttryck, ja, dels kan de lösa uppgiften då på sitt sätt då, men de löser i alla fall uppgiften och på ett bra sätt. Sen andra gånger kan de ju strunta i uppgiften och, för då vill de hela tiden ta fram det här personliga uttrycket. Jag har ett exempel, en tjej som tecknar helt fantastiskt som är en gåva alltså, men gör inga uppgifter. Och hur sätter man ett betyg på det? Hon är så osäker på att visa vad hon kan, med annat än med pennstiftet. Så, det kommer ju..., ja, där får man ju vara lite flexibel, tycker jag. Med betygsättningen. Då får man frångå det här med alla mål och sånt, jag menar, det är ju värt MVG, det den eleven gör. Det kanske är så att det inte är godkänt enligt norm, på många sätt.²²

Om det är som Lars och Elin beskriver situationen, vad är det då de går efter i en bedömningssituation? Av det som framkommit i de intervjuer jag gjort kan man säga att det rör sig om deras tysta kunskap. Det blir problematiskt om det är så som Elin uttrycker det nedan, när det trots allt står med i betygskriterierna att uppgiften skall lösas på ett kreativt sätt. Bengt Molander, som är docent i teoretisk filosofi beskriver i sin bok *Kunskap i handling* tyst kunskap i följande termer: Den levande kunskapen, som den bärs och yttrar sig i mänskligt liv och engagemang, står i centrum för den tysta kunskapen, *inte* det nedskrivna, det abstrakta, det distanserade. (min kursivering.) Han menar även att under rubriken ”tyst kunskap” kan vi

²² Hämtat ur intervjun med Lars, se bilaga 2.

även använda dessa termer: - förståelse, färdighet, säkerhet, behärskande av en konst, (de praktiskt grundade och förmedlade kunskaperna har oftast kallats konster: läkekonst, kokkonst och så vidare. Alltså rör det sig här inte enbart om konst i bemärkelsen av bildskapande och så vidare. Min anm.) omdöme, begåvning, uppmärksamhet, förtrogenhet, erfarenhet, personligt engagemang,...²³

Elin i sin tur uttrycker sig såhär:

Men jag tycker inte att jag kan riktigt, det är ju inte rätt av mig att bedöma, alltså döma deras kreativitet utifrån min smak och mitt tycke. Utan jag får se på vad de kan. Men sen, visst, jag kan ha åsikter om det tekniska, men inte deras personliga uttryck.²⁴

Den bedömningsmodell som Lindström beskriver i sin studie menar han kan sätta ord på denna tysta kunskap genom att belysa olika dimensioner av det skapande arbetet. Om enbart produkten bedöms har man gått miste om mycket av det som själva skapandet handlar om. Elins citat ovan belyser den problematiken, även den oro hon uttrycker inför de prövningar hon kommer att bedöma handlar om just detta. En elev med god förmåga att resonera och välja arbetssätt kan nämligen lämna ifrån sig ett slarvigt och bristfälligt arbete, medan en mindre medveten elev kan göra ett noggrant och felfritt arbete, även om det är enkelt. Med en allsidig bedömning får bägge eleverna såväl erkännande som stöd att komma vidare.²⁵ Detta styrker det resonemang som Lars för om den flexibilitet som han anser vara nödvändig när det gäller betygsättning. Häri finner jag ett av de största dilemman som man som lärare i bild och form kan stöta på. Lars gör en jämförelse med att vara lärare i matematik. Ett ämne där det är lätt att se och mäta resultat eftersom det där finns exakta uppgifter och svar. Antingen kan man multiplikationstabellen eller så kan man den inte. Man kan inte *nästan* behärska den, eller behärska den på sitt eget, personliga sätt.

²³ Molander, Bengt 1996, *Kunskap i handling*, Bokförlaget Daidalos, Göteborg, sid, 38, 52

²⁴ Hämtat ur intervju med Elin, se bilaga 1

²⁵ Lindström, Lars, Ulriksson, Leif & Elsner, Catharina 1998 sid, 18

5.0 RESULTATDISKUSSION

Jag har tidigare talat om problematiken med att olika elever befinner sig på helt olika kreativa nivåer. Men är det möjligt att lösa en bilduppgift utan någon kreativitet alls? Något som jag finner intressant är att orden kreativitet och personligt sätt endast förekommer i betygskriterierna för det högsta betyget, mycket väl godkänd. Detta får mig att undra om det är så att endast de duktigaste eleverna är kreativa. Som jag tidigare nämnt har ordet kreativitet olika innebörd beroende på vem man frågar och i vilken kontext man pratar om kreativitet. Av ren nyfikenhet slog jag upp ordet kreativitet i nätlexikonet Wikipedia.²⁶ Där stod att all kreativitet utgår från individen själv. Detta kan jag ställa mig bakom, även om detta påstående egentligen inte säger oss något om vad kreativitet *är*. Om vi antar att det är så, är det då lämpligt att ha med en individs kreativitet i en bedömning. Som exempel vill jag nämna Lars resonemang om de, enligt honom, ”svaga” elever som låter skolan komma i andrahand och som har mycket annat att tänka på. Att exempelvis ha svåra hemförhållanden är inget ett barn själv väljer, de väljer inte heller själva att tänka på det istället för att engagera sig i skolan. Faktorer som dessa kan hämma kreativitet, intresse och lust, detta kommer då att märkas i betyget eftersom kreativiteten skall bedömas. Vygotskij i sin tur, menar att ett barn endast bör jämföras med sig självt, och inte skall jämföras med andra. Alltså, det enda som är relevant är hur kreativ jag är idag, jämfört med för exempelvis ett halvår sedan. Om man använder detta synsätt är alla elever kreativa och löser uppgifter på ett kreativt sätt. Elin talar om att hon ibland ser ett ointresse hos eleverna som i sin tur leder till bristande kreativitet, och eftersom båda de intervjuade pedagogerna var överens om att kreativitet går att öva upp, är det vår uppgift som bildlärare att väcka ett intresse och därmed elevens kreativitet menar de.

Jag menar att det kan anses kreativt att försöka lösa en uppgift på enklast möjliga sätt med minsta möjliga ansträngning. Problemet kan vara att fokus endast ligger på *positiv* kreativitet. Med positiv kreativitet avser jag sådan kreativitet som är eftersträvansvärd, som genererar något positivt. Alla jag har talat med om kreativitet verkar vara överens om att det till stor del handlar om att besitta en förmåga att gå nya vägar, göra tvärt emot och så vidare. Jag nämnde ovan att definitionen av vad kreativitet är varierar från person till person, men detta att gå nya vägar, göra annorlunda, tänka i andra banor, är de allra flesta överens om. Ska man vara konsekvent i sitt resonemang kring detta bör det innebära att en elev som inte helt har följt mina instruktioner och gör en helt annan typ av bild än den från början tänkta måste anses vara kreativ, inte ointresserad. Detta ställer mig som pedagog inför ett stort dilemma. Det är då upp till mig att bestämma var gränsen mellan kreativitet och lathet eller ointresse går. Ännu svårare blir det om jag har för avsikt att vara konsekvent och rättvis i mina bedömningar av elevernas arbeten. Jag anser att om elevens kreativitet skall bedömas går det inte att vara rättvis eftersom man då måste utgå från varje elevs kreativa nivå, det är ingen omöjlig uppgift i sig men det kommer förmodligen att innebära att jag som bildlärare ofta måste förklara mig inför eleverna. ”Varför fick inte jag MVG när hon fick det?” och så vidare. Detta är inte heller helt smärtfritt eftersom jag då måste förklara för någon att han eller hon är på en mycket lägre kreativ nivå än någon annan. Att då använda sig av *både* process- och produktkriterier skulle underlätta en sådan situation avsevärt vill jag tro. På så vis kan alla elevens framsteg, oavsett nivå av kreativitet och teknisk skicklighet bli sedda och rättvist bedömda.²⁷

²⁶ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kreativitet> 2007-06-07

²⁷ Här menar jag givetvis att det är deras arbeten som blir bedömda, inget annat.

Nu är det emellertid så att med de betygskriterier vi har idag tvingas läraren helt och hållet lita till sin egna tysta kunskap, i alla fall om vi förstår Lars och Elin rätt. Liksom Lars menar innebär detta i praktiken att man tvingas frångå de betygskriterier som finns bestämda för bild och form. Att inte bedöma utefter dessa kriterier skulle kunna kallas tjänstefel och jämföras med att inte jobba utifrån de läroplaner som finns bestämda för de olika ämnena. ”Det blir ju utifrån det personliga, man kan ju inte hela tiden gå efter kriterierna, och de är ju jätteluddiga” säger Lars, och det visar på ett tydligt sätt det dilemma som vill komma åt. Men att lita på sin tysta kunskap är inte alltid självklart och Lars beskriver det väl när han säger att även då han har en lång erfarenhet av betygsättning och bedömning, finns det egentligen inget som säger att hans sätt att bedöma är det rätta. Men eftersom han har den erfarenhet han har, och de kunskaperna inom ämnet han besitter måste han ändå lita på att han gör en rättvis bedömning. Detta illustrerar väl det Molander menar när han beskriver tyst kunskap som bland annat erfarenhet och omdöme.²⁸ Jag kan tänka mig att som nyutexaminerad bildlärare är det dock mycket svårare att lita till sin tysta kunskap, visserligen har man förhoppningsvis mycket ämneskunskaper, men inte den erfarenhet som kommer med åren. Både Lars och Elin ger uttryck för att det är mycket annat som spelar in i en bedömningssituation än det som står skrivet i kriterierna. Båda verkar dessutom vara väl införstådda med att detta är sättet man måste arbeta på som lärare i bild och form. Detta om man vill bedöma allt det som inte är det rent tekniska och hantverksmässiga, vilket enligt de båda skulle bli helt ointressant.

Om man definierar tyst kunskap som det står beskrivet i Molanders bok *Kunskap i handling* kan vi vara överens om att detta är något som spelar stor roll i pedagogernas bedömning av elevernas arbeten. Vad som är intressant är att samma begrepp kan användas om vad som bedöms. Lindstöm hävdar att kunskap *i* bild även förutsätter kunskap *om* bild, alltså en förtrogenhet inom kunskapsområdet.²⁹ Något förenklat skulle man kunna säga att tyst kunskap bedöms med tyst kunskap. Detta innebär även att bedömningen riskerar att bli olika beroende av bäraren av den tysta kunskapen, i det här fallet läraren. Jag har varit i kontakt med en kvinna som jobbar som bildlärare i Örebro som utarbetat förklaringsmodeller av de olika betygskriterierna. Detta för att eleverna på ett lättare sätt ska förstå vad som krävs av dem för att erhålla de olika betygen. Detta anser jag vara ett bra sätt att kommunicera med eleverna, men till syvende och sist är det ändå så att det är just den pedagogens definition av kriterierna som kommuniceras.

En annan faktor, som även den kan kopplas till den tysta kunskapen, som visat sig spela stor roll i bedömningen av elevers arbete är den temporala aspekten. Elin nämner flera gånger i intervjun hur otroligt viktigt det är att ha följt eleverna under längre tid för att ha möjligheten att göra rättvisa bedömningar.

Hon säger bland annat följande:

Men då är det lättare när man följer de här personerna. Bara komma in och bedöma ett arbete, om man inte har följt (eleven, min anm.), det går ju knappt. Det är ju som nu med mina provningar, där jobbar de hemma och jag känner inte dem alls som personer, där blir det ju så att jag bara kan bedöma resultatet, och det blir ju svårt.³⁰

²⁸ Molander, Bengt, 1996, sid 52

²⁹ Lindström, Lars, Ulriksson, Leif & Elsner, Catharina 1998 sid 18

³⁰ Hämtat ur intervju med Elin. Se bilaga 1.

Både Lars och Elin talar om vikten av att följa eleverna under längre tid och därmed se deras utveckling och de tankar som leder fram till de färdiga bilder som eleverna gör. Detta tolkar jag som ett uttryck för att de även ser till processen när de bedömer ett arbete. Processen, menar jag, skulle med andra ord kunna kallas för elevens tysta kunskap. Lindstöm menar i sin studie att portföljvärderingen av elevers skapande i bild kan sägas vara en metod att sätta ord på denna tysta kunskap. Kunskap handlar nämligen också om förståelse och förtrogenhet. Dessa kunskapsmål är svårfångade i en utvärdering, vilket kan förmedla intrycket att de visserligen är önskvärda men knappast tillhör de nödvändiga baskunskaperna. I den nationella utvärderingen av bildämnet, NU-03 står att läsa att under grundskoletiden skedde en klar förbättring av elevernas tekniska förmåga och hantverksskicklighet men däremot skedde ingen påtaglig förbättring vad gällde deras förståelse och förtrogenhet som krävs för en mer självständig skapande process – som förmågan att experimentera och finna nya lösningar exempelvis.³¹ Alltså precis de förmågor som enligt både Elin och Lars kännetecknar kreativitet.

³¹ Marner, Örtegren, & Segerholm, 2004, sid 13-14

6.0 SAMMANFATTNING

Jag nämnde i inledningen att jag tidigare sällat mig till skaran som inte tycker att bild och skapande bör bedömas. Jag har övergett detta resonemang men ställer mig fortfarande undrande inför sättet man bedömer idag. Betygskriterierna innehåller begrepp som är svåra att tolka på ett enhetligt vis och lärarna tvingas till stor del lita på sin tysta kunskap och använda betygskriterierna mer som riktlinjer. Om man ser kreativitet så som jag resonerat kring det i denna uppsats är det något som är högst individuellt och personligt. Ordet kreativitet står endast med i kriterierna för de högre betygen, som jag tidigare nämnt. Egentligen skulle man då kunna vända på resonemanget och fråga sig varför inte alla elever då får betyget mycket väl godkänt? Att ge alla elever samma betyg vore det samma som att inte sätta något betyg alls, fanns det inte skillnader behövdes inga betyg, anser jag. Men är det då rimligt att bedöma något annat än det uppenbart mätbara? Jag hörde en gång uttalandet att det borde vara det viktiga som skall vara mätbart och inte det mätbara som skall vara viktigt. För att göra det viktiga i bildämnet mätbart tror jag att det behövs någon form av processkriterier, såsom Lindström beskriver. Om man inte ser till processen menar jag att vi heller inte kan bedöma en elevs kreativitet och personliga uttryck. Det skulle vara möjligt att enbart bedöma de tekniska och teoretiska färdigheterna i bildämnet, det skulle förmodligen även vara lättare. Men är det det som är viktigt? Dagens elever är mer bildkonsumenter än bildproducenter, bild är ett kommunikativt ämne och eleverna matas ständigt med bilder från olika håll. Detta bör, anser jag, märkas i bildundervisningen. Då behöver man också lära ut andra saker än till exempel hur man blandar färg.

De kvaliteter som eftersträvas i skapande arbete låter sig knappast objektivt mätas. Lindström hänvisar i sin studie till John Dewey som påpekar i *Art as Experience*, att man med hjälp av olika kriterier kan bedöma de kvaliteter vi värdesätter i en målning eller, för den delen, i en uppsats, ett naturvetenskapligt experiment eller en historisk undersökning. Bedömning med kriterier kräver personligt omdöme, förmåga att argumentera för en ståndpunkt och insikt i vilka kvaliteter som är betydelsefulla inom en viss genre eller ett bestämt kunskaps- och färdighetsområde. Här menar jag att lärarens tysta kunskap kommer in och den förtrogenhet och erfarenhet som krävs för att lita på den. Det är lätt att räkna upp sådant som man vill att eleverna ska lära sig i till exempel bildämnet; det är betydligt svårare att urskilja ett fåtal dimensioner som är av avgörande betydelse för elevers skapande förmåga, alltså den tysta kunskap som *elev* bär på.

Som jag tolkar de intervjuade bildlärarna verkar det som att man i yrket måste vara införstådd med att de skrivna betygskriterierna endast kan användas som riktlinjer vid en bedömning. För att kunna göra rättvisa bedömningar krävs det att man tar hänsyn till många fler aspekter. Att lita på sin tysta kunskap och att följa eleverna och deras skapande en längre period verkar var det viktigaste. Båda dessa kompetenser anser jag vara sådana som man som nyutexaminerad bildlärare inte har med detsamma man kommer ut i verksamheten, det är heller inget man kan lära sig under sin utbildning. Både Elin och Lars hävdar att de inte finner betygsättning av elevernas arbeten är någon svår uppgift, detta tolkar jag som ett uttryck för att de använder sig av den tysta kunskap de besitter och den erfarenhet de båda har. Kanske är det så att som blivande bildlärare tror man att det innebär större problem och dilemman än vad det egentligen är och att man efter en tid i verksamheten ser bedömningen och betygsättningen på ett naturligare sätt.

REFERENSER

- Andersson, B-E. (1985). *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju och enkätteknik*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB
- Bendroth-Karlsson, M. (1998). *Bildskapande i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Dewey, J. (2005). *Art as experience*. u.o.: Perigee Trade
- Dysthe, O. (2002). ”Om förhållandet mellan individ och grupp i portföljprocessen” i *Att bedöma eller döma. Tio artiklar om bedömning och betygsättning*. Stockholm: Skolverket
- Lindström, L. (2002). ”Produkt- och processvärdering i skapande verksamhet” i *Att bedöma eller döma. Tio artiklar om bedömning och betygsättning*. Stockholm: Skolverket
- Lindström, L. Ulriksson, L. & Elsner, C. (1998). ”Portföljvärdering av elevers skapande i bild” i *Utvärdering av skolan 1998 avseende läroplanernas mål(US98)*. Stockholm: Skolverket
- Märner, A. Örtegren, H. & Segerholm, C. (2004) *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003, Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd*, Stockholm: Skolverket
- Molander, B. (1996). *Kunskap i handling*. Göteborg: Daidalos Förlag AB
- Vygotskij, S. L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos Förlag AB
Originalalets titel: *Voobrazenie i tvorcestvo v detskom voraste*. Moskva: Förlaget Prosvescenie
Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Styrdokument

Läroplan för bild och form, grundkurs, BF1202. Stockholm: Skolverket

Bilaga 1. Intervju med Elin

-” Vad är kreativitet?”

-” Ja, du.. det är.. Alltså kreativitet är väldigt mycket tycker jag, haha, gud va pretentiöst detta blir.. Alltså kreativitet, det kan ju vara, alltså det kan ju se ut på ett sätt när det gäller färg och form och ämnet bild. Det är ju att man har lust till att skapa, det är ju mycket en lust, att jobba med färg och form och praktiskt arbete, det är ju det att man tycker om att jobba med bilder och med skulptur. Alltså att man har ett bildtänkande. Att man lever i den här lustfyllda världen, att man mår bra av vackra saker, eller fula saker och bara känner att man vill liksom, eh, ett uttryck på nåt sätt. Sen tycker jag också att kreativitet också liksom är att man har ett behov av att gå en annan väg, det tycker jag nästan är den största biten, att man på något sätt vill se andra möjligheter, att man liksom inte bara följer strömmen. Det här kreativa tänkandet, att nej, om vi nu alltid har gjort äggkopporna på det här sättet, nu får vi liksom göra nåt nytt, att man har lust att på något sätt att upptäcka nya möjligheter. För mig är det väldigt mycket ett språk, kreativitet, fast på ett annat sätt än, än det vanliga. Det är svårt det där med kreativitet, det är inget sånt där lätt ämne, det kan ju vara väldigt mycket. Men för mig är det ju, jag menar jag känner ju att jag är kreativ, för jag har ett starkt behov av att göra saker för att må bra, en lust. Det är väldigt mycket en lust som ligger i ordet. Men jag tycker också att det är det här att man vill se andra möjligheter, att man vill gå andra vägar. Men visst, man kan ju ha en, det kan ju också lätt bli för mycket, att man på nåt sätt hela tiden har det här kreativa i sig och inte riktigt kan slappna av och, eh, inte bara kunna slappna av och inte göra nåt. Jag tycker ju att det är som en process, som man är inne i. Att när jag ser saker, när jag är ute och cyklar eller nåt så ser jag världen lite i bilder och i former och att man sitter på en klippa eller nåt så är det liksom som att man nästan tar in den bilden på nåt sätt. Att man lever i det här kreativa då, att man har det här bild seendet då, väldigt mycket. Men jag vet inte riktigt om jag kan säga att det är kreativitet det här, utan det är väl bara att man är en människa som tycker om (bilder).”

-”Kan man öva upp kreativitet tror du?”

-” Kreativitet ja. Ja det tror jag, det är ju bara att jobba på. Fast det här med att se nya möjligheter, alltså kreativt tänkande är ju nåt som är väldigt bra även i andra ämnen, just det här med att se nya möjligheter, det här att uppfinna nånting annat, att försöka se nånting, eh, annat i varje ämne. Det är ju inte så lätt. Man lever ju i invanda mönster och erfarenheter och traditioner och så, så det är ju det här att man måste vara väldigt öppen, man måste försöka att inte låsa sig i massa fördomar och invanda mönster. Så det är klart att man kan öva upp det, man får ju liksom, ja, testa mycket variationer och försöka på nåt sätt att pressa sig själv att nu gör jag nånting annat även om det kanske inte riktigt passar ihop och det känns fel och så, så får man ju öva upp det. Och de säger ju att man på nåt sätt övar upp det om man till exempel använder den andra hjärnhalvan, typ om du är högerhänt och jobbar med vänster, och då menar jag inte bara om man ska vara duktig på att måla, det kan ju vara till exempel även i kemi, så kan de ju ha nytta av det, för att på nåt sätt så anstränger du då din kreativa hjärnhalva, att du tvingar dig själv att gå emot det du vanligtvis gör då. Eller jag menar, många säger ju också det här att man har vissa ritualer på morgonen, att man bryter det, att göra andra saker, då är det ett sätt att öva upp din kreativitet. Om andra alltid går åt det hållet i cirkeln, gå tvärt om då. Och det är ju liksom sånt som det är forskning på. Och det är ju inte då bara folk som håller på med bild, alltså sådana som oss, utan det gäller ju alla. Det är ju något som eftersöks idag, det här kreativa tänkandet. Att gå nya vägar, se andra möjligheter. Men det är ju en typ av det. Den andra är ju mer det här estetiska, kreativitet är ju en sak och det estetiska, det är ju lite annat. Men det går ju ändå hand i hand. Det är ju ändå lusten till att göra det här kreativa, att tänka själv. Det är ju mycket det, att tänka själv.”

”- Definiera betygskriteriet ”eleven tar egna initiativ och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt”

”- Ja men det är ju det här att de ska ha sin egna vilja, lägga in sin egna personliga stil. Försöka, om de nu har hittat sin personliga stil. Men har man nu sett dem jobba ett tag så blir det ju att man har ju börjat se lite personlig stil, och att de inte frågar mig hela tiden om allting. Är det här bra och sånt. För det är det många elever som gör. De känner sig väldigt osäkra då och hela tiden vill ha bekräftelse. Men elever då som är mer trygga i sitt eget skapande och i sin egen person, är envisa och har en idé, att man liksom håller i sin egen idé och testat den. Sen om det går åt fanders, det spelar liksom ingen roll. Man kanske gör skisser och märker att det går åt fanders och så jobbar man vidare och så, ja, och så hittar man ju, man ser att sin idé håller mer och mer. Det krävs ju kanske att man har en skiss och man pratar med mig om den och man kanske skissar några gånger och sen testat och jobbar vidare då. Och det är ett kreativt sätt, då har de ju försökt olika sätt. De har den här idén, för det är ju inte alla som har en idé. Och det är väldigt viktigt, för det här med idéer blir ju ett personligt uttryck. Det är ju deras idé, och jag kan ju liksom aldrig ifrågasätta den.”

”- Jag tänkte på att i bedömningsituationer, att kreativiteten kan ju ligga på lite olika nivåer. Att nånting som är kreativt för att vara gjort av mig kanske inte alls är kreativt för att vara gjort av dig, att man har olika nivåer på kreativiteten. Hur ser du på problematiken med det?”

”- Ja, men man får ju ändå utgå från person till person. Har man väl följt en person så.. Alltså jag har ju aldrig rätt att säga vad som är bra eller dåligt, eller rätt och fel. Jag kan säga det rent tekniskt kanske på ett sätt. Men det här med att vara tekniskt duktig är ju bara en liten bit i vårt ämne, så att lägga hela tyngdpunkten på det blir ju ganska ointressant och därför blir det ju att utifrån dem då, vad de kan sen innan, det tycker jag är det viktiga och det är ju där man får se då. Att jag kollar lite, ja, vad kan dom sen innan, på vilket sätt tar de till sig kursen och vad lär de sig och vilken utveckling har eleven då. Och det är ju där kreativiteten kommer in då. Men är det sådär att man tycker att, jag menar en människa som inte är engagerad särskilt mycket och inte har den här lusten och inte prövar och inte tar till sig ämnet och det man lär ut. Jag menar, de är ju inte särskilt kreativa. Du måste ha ett intresse för att vara kreativ, annars så finns inte det där. Men jag menar, vårans uppgift är att försöka väcka det intresset, vi ska liksom försöka väcka den kreativa lusten. Och, vissa har det ju från början och vissa har det inte då. Men jag tycker inte att jag kan riktigt, det är ju inte rätt av mig att bedöma, alltså döma deras kreativitet utifrån min smak och tycke. Utan jag får se på vad de kan. Men sen, visst, jag kan ha åsikter om det tekniska, men inte deras personliga uttryck. För de håller ju ändå på att växa, det är ju skillnad, jag menar om kanske tjugo år, då kanske jag kan säga nåt, när de är mer färdiga som människor, eller ja, det kanske man inte är knappt då heller, haha. Bara för att inte jag tycker att nåt är fint kanske någon annan tycker att det är det finaste de har sett, det vet man ju inte”

”- Och där ligger väl mycket av dilemmat tänker jag. Att man som bildlärare faktiskt ska bedöma”

”-Ja, man ska ju bedöma. Ja, precis. Men då är det lättare när man följer de här personerna. Bara komma in och bedöma ett arbete, om man inte har följt, det går ju knappt. Det är ju som nu med mina provningar, där jobbar de hemma och jag känner inte dem alls som personer, där blir det ju så att jag bara kan bedöma det här resultatet, och det blir ju svårt. Nu har jag ju inte gjort det än, men jag föreställer mig att det kommer bli jobbigt. För då blir det ju det här att jag bara kan gå på resultatet och jag kan känna att jag kanske inte kommer vara så rättvis som jag vill. Hade jag följt dem så hade det kanske blivit helt andra betyg, det hade kanske blivit sämre, eller bättre, det vet man ju inte. Jag kan ju känna att man är mer osäker där. Jag menar det är ju lätt om det är jättebra, då är det ju inga problem, då är det ju lätt att sätta betyg. Men när det är de här halvbra sakerna, eller rent av dåliga sakerna, det är ju där man kommer att få panik, för man känner liksom, gud, ska jag bara sätta ett G eller ett kanske ett IG, och så vet

man ju inte om det här egentligen är mycket bättre. Det kanske till exempel ligger en massa symbolik i en bild som inte jag fattar förrän de förklarar då, så att, då kanske den här bilden blir bra mycket bättre. Att man tänker jaha, det är så hon menar, det var det här hon var ute efter, och då kanske man kan sätta ett helt annat betyg. Så jag hoppas verkligen jag får reda på alla de sakerna för då blir det ju lättare. Så man måste ju ha en dialog med eleven, det är ju väldigt viktigt just under lektionstid, att man pratar med varandra. Men det är ju inte alltid de kan sätta ord på vad de tänker och tycker och hur de ska gå vidare. Men bara det när man pratar om bilden, och när de frågar något om bilden, då får man liksom läsa lite mellan raderna som bildlärare, för det finns en analys där, det är bara det att de inte riktigt vet om det. Skulle jag bara säga analysera din bild här och nu till en elev så skulle de nog bli lite rädda och få lite panik för att de inte vet hur man analyserar en bild. Man kanske kan göra det på vissa som är mer vana, men på andra får man försöka hitta ett annat språk.

-” Vad är ett personligt uttryck?”

-” Jaa, det är ju... ja, men det är precis som när man skriver till exempel, alla har ju en handstil, sin egna handstil. Och när man målar har man ju sin egen stil, och utifrån det så tycker man ju om att.. alltså det är ju svårt att säga med ett ord vad ett personligt uttryck är, utan... men det är ju precis som klädstil och hur man väljer att ha håret. Och när man målar så har man ju en egen stil där, det man tycker om att arbeta med, på det sättet man använder materialet, den tekniken man har och den typen av bilder som man gillar att göra. Det man vill berätta. Oftast har alla något de tycker är vackert eller vill berätta, man kanske gillar att experimentera med vissa saker, det är ju där det personliga uttrycket ligger, det går ju ofta hand i hand med det här att ha en personlig stil. Sen beror det självklart på hur mycket utvecklad man är med det här med bild. Har man jobbat med det i tjugo år så har man ju arbetat upp ett personligt uttryck, men våra elever som är väldigt unga och nya har ju inte fått sitt personliga uttryck än, de har fått det på vissa bitar av sig själva, men just bildmässigt så är det ju inte så många som fått det. Men de håller ju på att jobba med det, precis som de håller på att jobba med sig själva som personer. Det handlar ju om ett sätt att uttrycka, och det behöver ju inte vara bild, det kan ju vara musik eller idrott eller vad som helst. Men om man nu råkar göra det i bild så är det ju den synen som man arbetar fram efter ett tag, tror jag. Jag har ju inga lösningar på detta, det är ju inte så att jag vet något om det här utan det är ju bara mina egna små tankar och så, det här är ju väldigt personligt. Alla säger ju olika kanske, kan jag tänka mig.

-” Definiera betygsriteriet ”eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild- och formspråk”

-” Tja, nu går ju det hand i hand med det här ovanför där, det att eleven tar egna initiativ i arbetet och tillämpar sina kunskaper på en kreativt sätt. Tja, när de då har tagit de här initiativen och valt kanske material eller nånting, det beror ju på, eller, det här självständiga, så är det ju då att de, ofta är det ju så att även om man har en bestämd uppgift, så kanske man säger att, jaja, detta är uppgiften och så, men ni får ju göra vilken bild ni vill, men ni kan ju göra den här om ni inte kommer på nåt, och ni kan utgå från de böckerna där om ni inte kommer på nåt. Men om det är då en person som säger, nej men jag vill göra *min* bild, då är ju det ett personligt uttryck. Ett personligt sätt. Ja, bägge de här två kriterierna är ju MVG-nivå, och det är det som är skillnaden, att när man är uppe i det här med MVG, eller om man säger på godkänt och väl godkänt så behöver man ju inte så mycket det här med eget initiativ och personligt uttryck. Så då är det ofta att man har gjort mycket av de här grunduppgifterna och man tycker att en person, både det här med egna initiativ och personligt sätt, det är en person som kanske gör mer jobb än.. Om jag säger att de ska göra två bilder av detta, för att typ testa landskap då, eller nånting, och om den här personen gör mera då, eller om den personen säger till mig att jag vill göra en sån bild men jag vill göra den mycket större bild, att man vill gå

lite utanför ramen, och det får de ju. Det är ju inte som att jag säger att de tvunget måste göra på ett sätt, de får ju göra som de vill, men bara om de följer grundramarna, att nu jobbar vi med akvarell och ni ska göra ett landskap då eller nånting. Och sen kan de ju göra stort eller göra tre stycken bilder, eller nåt, ja, man kan ju experimentera med det då. Och det är ju även det med personligt sätt då, att de vill göra sin egen bild och kanske göra den lite annorlunda.

Bilaga 2. Intervju med Lars

- ”Vad är kreativitet, det är ett enormt område, tycker jag. Kreativ i mindret eller i skapandet, man kan ju ha många idéer men får inte ut det ändå och det kan man ju tycka att eleverna har, de har väldigt svårt att få ut, eller inte alla men vissa grupper. Vi har ju en del svaga elever här på skolan, de ser man ju, de har ju så mycket, annat än själva skolan. Hemförhållande och fritiden, skolan kommer ju många gånger i andra hand. Men man ser att de är väldigt duktiga, de har ju... ja, kan uttrycka sig väldigt fint, det de vill göra, sin utbildning och så där. Men sen när det kommer till skapandeplatsen, så, stannar det av, där är de nästan på ett förskolestadium tycker jag många gånger. Och då frågar man sig, ja, vad de har med sig när de kommer till gymnasiet, vad de har gjort tidigare på den kreativa sidan, och oftast så har de inte mycket. Och det är de som har väldigt låga poäng också, det gäller ju inte bara bildämnet då. Och då kan man föreställa sig att de har mest tagit in, alltså konsumerat kreativitet, av andra,, inte tagit fram sin egen, så mycket, men den finns där. De har uttrycksmöjligheter. Men de fastnar där och målar och tecknar där på dagisstadet. Fast de har jättemycket kreativa känslor.”

- ” Kan man öva upp kreativitet tror du? Eller är det något man föds med?”

-” Ja, det är bara att hitta det här sättet att uttrycka sig på, eller hitta, jag menar, det finns ju många olika uttrycksmöjligheter idag. Det ser man ju också på treorna, i deras projektarbeten. De kanske har hittat ett sätt att använda, ja, videon. Det kanske är så att det är rätt material och teknik för dem. Och andra målar och tecknar, kanske fotar, eller dramatiserar, det finns så många idag. Så, det är inte kört för att man tycker att de inte kan måla en rund boll ens, jag tror att det går att hitta, man det fodrar ju att man har resurser till det. Nästan speciallärare också, inom bilden, i alla fall flera lärare som kan ta hand om de här svaga, de som inte får ut kreativiteten. Sen har vi ju motsatsen också, de här som verkligen håller en klass. Jag har en trädgårdsklass som, ja, är helt fantastiska, när det gäller då att uttrycka sig på det sättet som är mest traditionellt då inom bilden. Ja, och de får ju fram den ådran, eller vad man ska kalla det. De har det med sig, eller om de kanske känner det här i salen, att de får lust. Motsatsen då, de andra, de är så inne i sitt, vad ska jag kalla det, sitt privatliv utanför skolan. Ja, de har svårt att ta fram det. Så, det är ju en ganska svår fråga, vad kreativitet är. Jag menar, att skriva, det är ju också en mycket viktig sida, att uttrycka sig i språk. Där kan man ju ha ett fattigt språk. Man behöver inte va så teoretisk för att det ska kunna bli bra heller, man kan få fram fina berättelser trots ett fattigt språk. Nej, jag vet inte om jag kan bestämt säga vad kreativiteten är. -”Nästa fråga då. Definiera betygsriteriet ”Eleven tar egna initiativ och tillämpar sina kunskaper på ett kreativt sätt”

-”Ja, ja, men då kör man ju med det här med självständigt arbete, ja, att du tar egna initiativ, löser den här uppgiften utan att ja, du bara går in i den, du har idéer från början. Där har vi den här kreativiteten igen, den finns med där från början. Inte behöva leda in dem på något spår, att de inte behöver så mycket hjälp helt enkelt. Det brukar räcka. Det är oftast de som får MVG då. Jobba självständigt helt enkelt. Det är ju också nästa fråga, vad är personligt uttryck, det är ju också en form av det. Där kommer man ju in på lite svårigheter då, de som har ett personligt uttryck, ja, dels kan de lösa uppgiften då på sitt sätt då, men de löser i alla fall uppgiften och på ett bra sätt. Sen andra gånger kan de ju strunta i uppgiften och, för då vill de hela tiden ta fram det här personliga uttrycket. Jag har ett exempel, en tjej som tecknar helt fantastiskt som är en gåva alltså, men gör inga uppgifter. Och hur sätter man ett betyg på det? Hon är så osäker på att visa vad hon kan, med annat än med pennstiftet. Så, det kommer ju..., ja, där får man ju vara lite flexibel, tycker jag. Med betygsättningen. Då får man frångå det här med alla mål och sånt, jag menar, det är ju värt MVG, det den eleven gör. Det kanske är så att det inte är godkänt enligt norm, på många sätt. Och det är på samma sätt med dem som

är väldigt svaga och trötta i skolan, de kanske kan få lite hjälp, att klara av det, med ett betyg de egentligen inte skulle haft. Så hela tiden håller man ju på sådär.”

”-”Upplever du att du som bildlärare måste kunna vara mer flexibel vad gäller betygen?”

”-”Jag tror att det kanske är mer vanligt hos oss än hos en mattelärare till exempel, där har man ju direkta resultat att gå på. Det är ju inte säkert att jag bedömer riktigt heller, alltid. Det blir ju utifrån det personliga, man kan ju inte hela tiden gå efter kriterierna, och de är ju jätteluddiga. Så, ja, jag vet inte. För betyget godkänt så är det här att de (eleverna, min anm.) har kommit på lektionerna och gjort alla uppgifterna. Och vad säger det? Att du har gjort uppgiften. Om du har dragit ett streck, ja, då har de ju gjort den, kan man ju tycka, eller inte tycka, haha. Det är det jag menar då, att flexibiliteten får komma in.”

”- Då blir det ju nästan bara ens personliga tycke ändå, i bedömningen, eller?”

”- Jo men visst, och det har jag upplevt i alla år, och jag har jobbat nu i, vad blir det, trettio år och nästan bara på gymnasiet. Och, det har ju varit så många olika kriterier genom åren, så, till syvende och sist blir det ju så. Och så sätter jag alltid tillsammans med eleverna (sätter betyg, min anm.). Så, då pratar jag med dem och försöker förstå vad de menar. Även om jag inte förstår en bild eller målning så kan de berätta lite mera, vad de ville säga eller få fram. Så, jag har nog alltid, vad är det man säger, hellre fria än fälla. Kanske jag sätter lite högre än jag borde. Och det är lättare idag än när det var den här normalfördelningen med betygen, när man liksom fick förklara sig för rektorerna. Så på det sättet är det lättare idag. Men visst blir det personligt tyckande. Jag menar mellanläget där, MVG är oftast väldigt enkla, det tycker jag, och jag är öppen där också tycker jag, på andra språk än det direkta avbildandet, det perfekta. Idag, jag menar, graffiti till exempel, det finns ju många olika spår som jag kallar det för, spår som jag kanske inte riktigt kan se då men jag förstår ju att de kan det. Så jag ser inte det som några stora problem, för att göra en slutkläm, med betygsättning då. Det tycker jag inte är så svårt, idag. Det blir kanske ännu enklare med det här nya, med fler nivåer.

”- Definiera betygsriteriet ”eleven löser uppgiften på ett personligt sätt och med ett kreativt bild- och formspråk”

”- Det är ju i princip det andra, tycker jag. Vaddå, egna initiativ i arbetet eller ett personligt sätt, det är samma sak tycker jag. Och om jag skulle förklara det för eleven skulle jag säga samma. Ja, alltså om eleven har något eget, hur du vill tolka uppgiften, om du vill göra det på ditt sätt så är det fritt fram att lösa den, så som du tycker. Om du vill göra den i graffiti eller i tusch. Det är ju just som de säger, att använda det språket som eleven kan, eller kan få fram. Så om eleven frågar mig, ”kan jag göra på det här viset?”, och det får de ju. För då har de redan en idé, och den här kreativiteten. Mm.

